

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2021. gada 20. augustā

Satversmes tiesas 4. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Gunārs Kusiņš, tiesneši Artūrs Kučs un Anita Rodiņa, kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 135/2021),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs pēc būtības lūdz Satversmes tiesu atzīt:

1.1. likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu” (turpmāk – Zaudējumu atlīdzināšanas likums) 4. panta pirmās daļas 7. punktu redakcijā, kas bija spēkā līdz 2018. gada 28. februārim, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta otrajam teikumam, 92. pantam un 105. pantam;

1.2. Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma 10. panta trešās daļas otro teikumu par neatbilstošu Satversmes 91. panta otrajam teikumam, 92. pantam un 105. pantam.

Pieteikuma iesniedzējs lūdz atzīt minētās likumu normas par spēkā neesošām no to pieņemšanas brīža, bet attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju – par spēkā neesošām no [datums].

2. Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4. panta pirmās daļas 7. punkts redakcijā, kas bija spēkā līdz 2018. gada 28. februārim, noteica, ka, ievērojot šā likuma 2. un

3. pantā minētos nosacījumus, personai ir atlīdzināmi izdevumi par juridisko palīdzību, ko sniedzis zvērināts advokāts, bet ne vairāk kā noteiktās takses apjomā.

Savukārt Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma 10. panta trešās daļas otrais teikums noteic, ka izmaksas par juridisko palīdzību un ar to saistītajiem izdevumiem atlīdzina atbilstoši normatīvajos aktos par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības samaksu kriminālprocesā noteiktajiem veidiem un apmēram.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, Satversmes tiesas kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktam Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertie prasījumi ir piekritīgi Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkts prasa pieteikumā pamatot, ka tieši apstrīdētās normas neatbilstība augstāka juridiska

spēka tiesību normai izraisa pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumu.

Personas pamattiesību aizskārumus parasti pastāv, ja tiesību norma, kuru persona uzskata par neatbilstošu augstāka juridiska spēka normām, tai ir piemērota. Tomēr pamattiesību aizskārumus var tikt konstatēti arī gadījumos, kad apstrīdētā norma personai nav piemērota, bet pastāv tāds apstākļu kopums, kas ļauj Satversmes tiesai pārliecināties par aizskāruma esamību (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 21.1. punktu*).

6.1. No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka [datums] stājās spēkā tiesas lēmums par kriminālprocesa pret Pieteikuma iesniedzēju izbeigšanu personu rehabilitējošu apstākļu dēļ. Tā kā Pieteikuma iesniedzējs bija izmantojis zvērināta advokāta juridisko palīdzību, [datums] noslēdzot vienošanos par aizstāvību minētajā kriminālprocesā, viņš vērsās Tieslietu ministrijā, lūdzot atlīdzināt radušos zaudējumus. Tieslietu ministrija [datums], pamatojoties uz Zaudējumu atlīdzināšanas likumu, pieņēma lēmumu par daļēju zaudējumu atlīdzināšanu. Par minēto lēmumu Pieteikuma iesniedzējs vērsās tiesā, lūdzot atlīdzināt radušos zaudējumus pilnā apmērā, taču tiesa pieteikumu noraidīja kā nepamatotu.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4. panta pirmās daļas 7. punkts redakcijā, kas bija spēkā līdz 2018. gada 28. februārim, neatbilst Satversmes 91. panta otrajam teikumam, jo Pieteikuma iesniedzējs tiekot diskriminēts salīdzinājumā ar citām personām, un aizskar viņam Satversmes 105. pantā noteiktās pamattiesības, jo izdevumi par advokāta juridisko palīdzību netiekot atlīdzināti pilnā apmērā. Savukārt attiecībā uz minētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 92. pantam Pieteikuma iesniedzējs ir norādījis, ka, valstij neatlīdzinot apsūdzētajam nepamatota kriminālprocesa rezultātā nodarītos zaudējumus saistībā ar advokāta sniegto juridisko palīdzību pilnā apmērā, viņam nepamatoti tiekot ierobežotas tiesības uz advokāta palīdzību.

Līdz ar to pieteikums daļā par Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4. panta pirmās daļas 7. punkta redakcijā, kas bija spēkā līdz 2018. gada 28. februārim, atbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam, 92. panta ceturtajam teikumam un 105. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

Savukārt attiecībā uz Satversmes 92. panta pirmo, otro un trešo teikumu Pieteikuma iesniedzējs nav sniedzis pamatojumu tam, ka minētās Satversmes normas ietver personas tiesības prasīt citādu zaudējumu atlīdzinājumu par advokāta juridisko palīdzību, nekā paredzēja Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4. panta pirmās daļas

7. punkts redakcijā, kas bija spēkā līdz 2018. gada 28. februārim. Līdz ar to pieteikums daļā par minētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

6.2. Pieteikuma iesniedzējs apstrīd arī Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma 10. panta trešās daļas otro teikumu. Tomēr Pieteikuma iesniedzējs nav pamatojis, kādā veidā šī norma izraisa tieši viņa pamattiesību aizskārumu.

Līdz ar to pieteikums daļā par Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma 10. panta trešās daļas otrā teikuma satversmības izvērtēšanu neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai arī ja personai šādu iespēju nav.

Pieteikuma iesniedzējs ir izmantojis visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Proti, viņš ir pārsūdzējis Tieslietu ministrijas lēmumu par daļēju zaudējumu atlīdzināšanu tiesā, kā arī pārsūdzējis administratīvo tiesu spriedumus apelācijas un kasācijas kārtībā. Tiesvedība administratīvajā lietā noslēdzās ar Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedumu, kas nav pārsūdzams.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas pirmais teikums nosaka: „Konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no [datums] – dienas, kad pieņemts un stājies spēkā minētais Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedums. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2021. gada 21. jūlijā. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums daļā par Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4. panta pirmās daļas 7. punkta redakcijā, kas bija spēkā līdz 2018. gada 28. februārim, atbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam, 92. panta ceturtajam teikumam un 105. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

8. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktam pieteikumā jānorāda juridiskais pamatojums. Juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē nozīmē juridisko argumentāciju, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai. Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

8.1. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4. panta pirmās daļas 7. punkts redakcijā, kas bija spēkā līdz 2018. gada 28. februārim (turpmāk – apstrīdētā norma), neatbilst Satversmes 91. panta otrajam teikumam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 91. pantā ir ietverti divi savstarpēji cieši saistīti principi: vienlīdzības princips – panta pirmajā teikumā – un diskriminācijas aizlieguma princips – otrajā teikumā. Diskriminācijas aizlieguma princips papildina, precizē un palīdz piemērot vienlīdzības principu konkrētās situācijās. Diskriminācijas aizlieguma principa mērķis ir izskaust atšķirīgu attieksmi, kas balstīta uz kādu nepieļaujamu kritēriju (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-28-0306 9. punktu*). Šādi kritēriji ir, piemēram, dzimums, rase, nacionālā piederība, reliģiskā pārliecība, piederība pie noteiktas sociālās grupas (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2007-25-01 7.1. punktu*). Tāpēc, pamatojot pamattiesību ierobežojuma neatbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam, pieteikumā papildus jāpamato, ka atšķirīgā attieksme ir balstīta uz kādu no aizliegtajiem kritērijiem.

Pieteikumā norādīts, ka Pieteikuma iesniedzējs ir diskriminēts salīdzinājumā ar tām personām, kurām izmeklēšanas tiesnesis vai tiesa kriminālprocesā nolemj nodrošināt aizstāvi un atmaksāt tā palīdzību no valsts līdzekļiem un kurām nav nekādu izdevumu par advokāta palīdzību kriminālprocesā. Tomēr pieteikumā nav pamatots tas, uz kāda aizliegtā kritērija pamata veidojas iespējamā atšķirīgā attieksme.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

8.2. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta ceturtajam teikumam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka ikviena tiesības uz advokāta palīdzību saprotamas kā subjektīvās tiesības uz kvalificētas juridiskās palīdzības saņemšanu, proti, personai nolūkā aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā ir tiesības saņemt tai nepieciešamo juridisko palīdzību no personām, kas ir ieguvušas attiecīgās zināšanas

un iemaņas (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2003-04-01 5. punktu*).

Satversmes 92. pants paredz valstij gan pienākumu izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu, gan arī pienākumu pieņemt procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošinātu šo lietu taisnīgu un objektīvu izspriešanu (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2009-85-01 10. punktu*).

Pieteikumā citētas dažādu amatpersonu intervijas un norādīts, ka iestādes un tiesas gan kriminālprocesā, gan izskatot lēmumu par zaudējumu atlīdzināšanu, nav ievērojušas Satversmes 92. pantā noteiktās pamattiesības. Tomēr pieteikumā nav sniegts Satversmes tiesas likumam atbilstošs juridiskais pamatojums tieši apstrīdētās normas neatbilstībai Satversmes 92. panta ceturtajam teikumam. Pieteikumā nav arī pamatots, ka no Satversmes 92. panta ceturtā teikuma izrietētu personas tiesības uz zaudējumu atlīdzināšanu par advokāta juridiskās palīdzības sniegšanu pilnā apmērā.

Savukārt pieteikumā ietvertie Pieteikuma iesniedzēja apsvērumi par procesa virzītāju rīcību kriminālprocesā, apstrīdētās normas vai Kriminālprocesa likuma normu piemērošanu nav uzskatāmi par pieteikuma juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē, jo Satversmes tiesa nepārvērtē tiesību normu piemērošanas un interpretācijas jautājumus (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 17. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-01-01 11. punktu*).

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta ceturtajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

8.3. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst arī Satversmes 105. pantam.

Pamatojot apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 105. pantam, pieteikumā jānorāda, pirmkārt, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, otrkārt, vai šim ierobežojumam ir leģitīms mērķis, un, treškārt, vai šis ierobežojums atbilst samērīguma principam. Savukārt, vērtējot, vai apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir samērīgs, nepieciešams pamatot, vai ierobežojums ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai, vai mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem, indivīda pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem un vai labums, ko no noteiktā ierobežojuma gūst sabiedrība, ir lielāks par indivīdam nodarīto kaitējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-37-0103 17. un 20. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka pamattiesību ierobežojumam ir legītīms mērķis, bet norāda, ka šo mērķi ir iespējams sasniegt ar citiem, indivīda pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka par indivīda tiesības mazāk ierobežojošu līdzekli var atzīt nevis jebkuru citu, bet tikai tādu līdzekli, ar kuru konkrēto legītīmo mērķi var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 14. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs pēc būtības uzskata, ka indivīda tiesības mazāk ierobežojošs līdzeklis, kas ļautu sasniegt konkrētā pamattiesību ierobežojuma legītīmo mērķi, ir tāds kriminālprocesa tiesiskais regulējums, kas nodrošinātu izmeklēšanas tiesneša iesaisti un piešķirtu personai tiesības izvēlēties savu aizstāvi pēc iespējas agrākā kriminālprocesa stadijā, kā arī piešķirtu personai plašākas tiesības gadījumā, ja pret to nepamatoti uzsākts kriminālprocess. Tomēr pieteikumā nav sniegts pamatojums tam, ka šis līdzeklis ļautu sasniegt konkrētā pamattiesību ierobežojuma legītīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē.

Pieteikuma iesniedzējs arī vispārīgi norāda, ka labums, ko no konkrētā pamattiesību ierobežojuma gūst sabiedrība, nav lielāks par indivīdam nodarīto kaitējumu, taču pamatojums šim apgalvojumam pieteikumā nav sniegts.

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 105. pantam ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu un sesto daļu, Satversmes tiesas 4. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 135/2021).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Gunārs Kusiņš